

Bầu không khí của chuyến thăm thđ 5 của Duterte đến Trung Quốc đã trở nên u ám sau các hành đđng của Trung Quốc như phái hàng trđm tàu cá đđn đđo Thđ Tđ và đâm chìm mđt tàu cá Philippines gần bãi Cđ Rong trong nđa đđu nđm 2019.

Tóm tắt

Tổng thống Philippines Duterte đã thể thái độ cứng rắn trong chuyện thăm gạn đây đến Trung Quốc bằng việc nêu ra phán quyết của Tòa Trọng tài năm 2016; những nhà đầu tư, Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình đã nhắc lại lập trường của Bắc Kinh.

Duterte quan tâm đến việc làm đầu tư sục chớ trích đang gia tăng trong nước vì ông quá mệt mỏi với việc Trung Quốc hiện là có tác động đến hành vi của Trung Quốc ở Biển Đông.

Tổng thống Duterte được tiếp đón long trọng khi tham dự trận đấu giải bóng rổ FIBA World Cup với Chủ tịch Tập Cận Bình và Phó Chủ tịch Vượng Kỳ Sơn đi cùng trong hai sự kiện riêng rẽ. Chỉ có 6 hiệp đấu được ký kết trong chuyện thăm này.

Việc công bố thành lập ủy ban chung và một nhóm chuyên viên về thăm dò dầu khí không phải sự kiện đáng chú ý nhất vì hai bên đã nhứt trí về việc này cuối năm 2018. Tuy nhiên, những chi tiết về hợp tác thăm dò dầu khí chung như các bên tham gia, địa điểm và cách thức công tác vẫn chưa được vạch ra.

Giới thiệu

Quan hệ Philippines-Trung Quốc tiếp tục phát triển trên đà tích cực với chuyện thăm lẫn nhau 5 của Tổng thống Philippines Rodrigo Duterte đến Trung Quốc từ cuối tháng 8 đến đầu tháng 9/2019. Trung Quốc cho rằng chuyện thăm này dựa trên mối quan hệ hợp tác chiến lược toàn diện được thiết lập cách đây chưa đầy 1 năm. Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình mời Tổng thống Philippines Rodrigo Duterte xem xét các mối quan hệ quan trọng rộng lớn hơn trong nỗ lực nhóm giải quyết các vấn đề nghiêm trọng của các vấn đề gần đây ở Biển Đông liên quan đến hai nước.

Kết quả của chuyện thăm, với 6 hiệp đấu được ký kết, dường như không có gì được biết so với chuyện thăm cấp nhà nước của Duterte đến Trung Quốc năm 2016, khi

mà Bắc Kinh cam kết 24 tỷ USD đầu tư, tài trợ và cho vay, hay chuyển thềm continental shelf của Trung Quốc Bình định Philippines năm 2018, mà trong đó 29 hiệp định đã được ký kết. Hai nước cũng đã công bố thành lập ủy ban chung và nhóm chuyên viên về thềm dò dầu khí. Thỏa thuận thành lập hai định về này đã đạt được hồi tháng 11/2018, nhưng phải mất gần một năm mới chính thức được công bố.

Bước đi này tiến tới việc thềm dò dầu khí chung này có thể dạt dào bên qua và mất ý nghĩa. Hai bên đều thềm tranh không với vàng đầy nhanh tiến trình do những vấn đề nội bộ liên quan, cũng như kinh nghiệm về những rủi ro trong công tác triển khai, cả thềm là Thỏa thuận thềm dò địa chấn chung trên biển 2005-2008. Có khả năng hai bên sẽ bắt đầu với việc thềm dò dầu khí theo Hiệp định dịch vụ 57 trong Vùng đặc quyền kinh tế (EEZ) của Philippines, cho dù những chi tiết chưa được đưa ra.

Các chuyển thềm của Tổng thống Duterte đến Trung Quốc

Chuyển thềm 5 ngày (28/8-1/9) vừa qua của Tổng thống Philippines Duterte đến Trung Quốc là chuyển thềm thứ 5 của ông trong thời gian 3 năm. Chuyển thềm của nhà nước đầu tiên của Duterte đến Trung Quốc diễn ra vào tháng 10/2016, ngay sau khi ông trở thành Tổng thống Philippines vào tháng 6/2016. Chuyển thềm này đã đánh dấu một bước ngoặt trong quan hệ song phương sau nhiều năm căng thẳng đối với thời gian nhiệm kỳ của ông là Benigno Aquino, người đã kiện Trung Quốc lên Tòa Trọng tài về vấn đề Biển Đông. Chuyển thềm này, diễn ra sau khi Tòa Trọng tài ra phán quyết gần như hoàn toàn có lợi cho Philippines vào tháng 7/2016, cho thấy Philippines sẵn sàng đạt phán quyết này đối với lợi ích của mối quan hệ với Trung Quốc. Không có gì ngạc nhiên khi các phương tiện truyền thông Trung Quốc mô tả chuyển thềm đi này là “hành trình phá băng” hay “hành trình hợp tác”.

Kể từ đó, Duterte đã đến thềm Trung Quốc trong 4 dịp khác nhau:

Ông đã tích cực tham gia sự kiện quan trọng nhất của Trung Quốc Bình, Diễn đàn “Vành đai và Con đường”, trong hai dịp riêng rẽ, vào tháng 5/2017 và tháng 5/2019. Tại hôm khai mạc diễn đàn hồi tháng 5/2017, Duterte đã giới thiệu chương trình “Xây dựng, xây dựng và xây dựng” của chính quyền mình. Đáp lại, phía Trung Quốc đã nhận mạnh mẽ để bổ sung cao của chương trình này vào Sáng kiến “Vành đai và Con đường” do Trung Quốc dẫn dắt và mang lợi ích cho đôi bên cùng

có lợi nếu hai nước hợp tác chặt chẽ với nhau.

Tháng 4/2018, Duterte đã tham dự Hội nghị thượng đỉnh liên Diễn đàn châu Á Bắc Ngạc và Hội Nam. Tại đây, ông đã tuyên bố rằng Philippines sẽ sát cánh cùng Trung Quốc trong cuộc chiến chống tội phạm, buôn bán ma túy, chống khủng bố và chống cướp bóc đoàn báo lực. Ông nói thêm rằng hai nước là đối tác trong việc xây dựng cơ sở hạ tầng và tăng cường hợp tác về kinh tế.

Sau Hội Nam, Duterte đã đến Hong Kong. Điểm nổi bật trong chuyến thăm này là lợi ích công khai của ông trước người dân Trung Quốc về cái chết của 8 du khách Hong Kong bị sát hại trong vụ bắt giết con tin trên xe buýt năm 2010 ở Manila. Lợi ích này, được ông đưa ra với tư cách là tăng cường và nhân danh người dân Philippines, đánh dấu một sự khác biệt của với Benigno Aquino, người đã từng xin lợi ích công khai vì cho rằng vụ bắt giết con tin này là hành động của một cá nhân.

Điểm nổi bật trong chuyến thăm mới đây nhất của ông đến Trung Quốc là việc Philippines và Trung Quốc tuyên bố chính thức thành lập ủy ban chung và nhóm chuyên viên về việc khai thác dầu khí ở Biển Đông.

Duterte và Tập Cận Bình đã gặp nhau tại 8 lần. Ngoài 5 chuyến thăm của Duterte đến Trung Quốc, hai nhà lãnh đạo cũng đã gặp nhau tại Hội nghị các nhà lãnh đạo kinh tế APEC lần thứ 24 ở Lima (Peru) vào tháng 11/2016, tại Hội nghị các nhà lãnh đạo kinh tế APEC lần thứ 25 ở Đà Nẵng (Việt Nam) vào tháng 11/2017 và trong chuyến thăm cấp nhà nước của Tập Cận Bình đến Philippines hồi tháng 11/2018. Ngược lại, người tiền nhiệm Benigno Aquino chỉ đến thăm Trung Quốc hai lần: Lần thứ nhất trong chuyến thăm cấp nhà nước năm 2011 và lần thứ hai tại Hội nghị các nhà lãnh đạo kinh tế APEC lần thứ 22 năm 2014. Vào thời điểm đi ra khỏi chuyến thăm thứ hai của Aquino, quan hệ giữa Philippines-Trung Quốc đang ở trong tình trạng tồi tệ do vụ kiện lên Tòa trọng tài năm 2013.

Sự đồng tác thượng xuyên của Duterte với Tập Cận Bình trái ngược với sự đồng tác của ông với các nhà lãnh đạo của các nước lớn phương Tây. Bởi vì, Duterte vẫn chưa đến thăm Mỹ cho dù cho Tổng thống Trump đã có lợi ích đến ông cuối năm 2016. Duterte cũng chưa đến thăm bất kỳ nước lớn nào ở châu Âu như Anh, Pháp và Đức.

Những điểm nổi bật

Có một số điểm nổi bật trong chuyến thăm mới đây của Tổng thống Duterte đến Trung Quốc.

Một là, Duterte có lập trình công nhận hợp lệ với Trung Quốc trong vấn đề Biển Đông. Trong chuyến thăm, ông đã cam kết nêu ra với Trung Quốc phán quyết của Tòa Trọng tài năm 2016 bất chấp phản ứng của Bắc Kinh. Người phát ngôn của Tổng thống Philippines Salvador Panelo nói rằng Tổng thống Duterte đã nêu ra với Chủ tịch Tập Cận Bình phán quyết của Tòa Trọng tài năm 2016 theo cách thức thân thiện, quyết đoán, rõ ràng.

Theo kênh chính thống, các phương tiện truyền thông Trung Quốc đã không đưa ra bất cứ bình luận gì về phán quyết của Tòa Trọng tài năm 2016. Thay vào đó, kênh này đưa tin Chủ tịch Tập Cận Bình đã phát biểu rằng Trung Quốc và Philippines đã và đang duy trì hiệu quả thông tin liên lạc về vấn đề Biển Đông và hai bên cần gác lại những tranh chấp để tập trung theo đuổi hợp tác. Tập Cận Bình còn phát biểu thêm rằng chúng ta nên đưa Biển Đông được giải quyết một cách hợp lý, thì bầu không khí của quan hệ song phương mới dễ dàng và nên tăng cường mối quan hệ song phương. Tập Cận Bình cũng đã kêu gọi hai bên tiến hành bỏ đi lờn hờn trong việc cùng nhau khai thác dầu khí ngoài khơi". Hai bên dường như đã nhận thức rằng những bất đồng của nhau trong vấn đề Biển Đông không phản ánh toàn bộ mối quan hệ giữa hai nước và sẽ không cản trở hai nước hợp tác trong các lĩnh vực khác.

Điểm nổi bật khác là việc Trung Quốc cho rằng chuyến thăm của Duterte đưa trên nên tăng tiếp cận đang tiến tới của quan hệ Trung Quốc-Philippines.

Kể từ khi Duterte nhậm chức năm 2016, quan hệ giữa hai nước trải qua 3 giai đoạn khác biệt, cụ thể là tiếp cận giai đoạn quan hệ căng thẳng đối thủ ngay từ nhiệm của Duterte, sang giai đoạn thứ hai là tăng cường quan hệ và tiến tới giai đoạn ba là nâng cấp quan hệ Trung Quốc-Philippines lên thành quan hệ hợp tác chiến lược toàn diện trong chuyến thăm cấp nhà nước của Tập Cận Bình đến Philippines tháng 11/2018. Tập Cận Bình tiếp tục thúc đẩy Duterte chuyển đổi vị trí phát triển bền vững quan hệ Trung Quốc-Philippines theo quan điểm chiến lược và dài hạn.

Việc Duterte nêu ra phán quyết của Tòa Trọng tài năm 2016 chủ yếu là nhằm làm dầu bột sẽ chỉ trích trong nước đối với ông. Việc làm này sẽ không gây thiệt hại gì cho Trung Quốc bởi đây là một động thái mang tính chiến thuật chứ không nhằm mục đích gây ảnh hưởng đối với hành vi của Trung Quốc ở Biển Đông. Bản thân Duterte cũng ngầm thừa nhận tác động hạn chế trong nội lực của mình khi nói rằng mặc dù chưa hài lòng với câu trả lời của Tập Cận Bình, nhưng ông cũng không cần thêm câu trả lời nào nữa. Duterte bổ sung rằng cho đến nay ông vẫn chưa nghe thấy bất kỳ đề xuất ôn hòa nào về cách thức giải quyết những bất đồng với Trung Quốc.

Một kết quả được mong đợi nữa là Trung Quốc tiếp tục hỗ trợ chương trình “Xây dựng, xây dựng và xây dựng” của Duterte được đưa ra năm 2017 với chi phí ước tính khoảng 150 tỷ USD. Một biệt, Trung Quốc và Philippines đã ký thỏa thuận vay tín dụng ưu đãi 220 triệu USD để cấp vốn cho công tác tiếp quản giám sát Dự án đường sắt quốc gia Philippines (PNR) South Long Haul dài 639 km với chi phí ước tính 3,3 tỷ USD, nối thành phố Manila với tỉnh Matnog ở phía Nam. Hơn 2 năm sau khi chương trình “Xây dựng, xây dựng và xây dựng” được công bố, dự án South Long Haul vẫn trong giai đoạn tiếp quản giám sát.

Điều này đã gia tăng nhận thức của Philippines về tiến độ chậm chạp trong việc thực hiện các dự án mà Trung Quốc can dự. Philippines cũng nhận thức rõ hơn rằng những gì mà Trung Quốc thực sự cam kết chỉ là một phần nhỏ của khoản tài trợ 24 tỷ USD đã được cam kết trong chuyển thềm cấp nhà nước của Duterte đến Trung Quốc hồi tháng 10/2016. Những lý do được đưa ra để giải thích cho điều này là Duterte quá yếu trong khi mặc cả với Trung Quốc; Trung Quốc ngày càng miễn cưỡng cam kết tài trợ do trong sự quyết toán của họ đã lưu nhiều khoản vay đầu tư cũ sẽ họ cũng có vốn để; và Philippines thận trọng hơn trong việc nhận các khoản vay từ Trung Quốc do lo sợ gánh nặng nợ nần và những lo ngại về an ninh, hay đơn giản là do thiếu lao động Philippines lành nghề.

Chỉ với việc thềm dò dầu khí chung, Trung Quốc và Philippines đã có bước đi tiếp theo là công bố thành lập Ủy ban chung liên chính phủ và nhóm chuyên viên và hợp tác dầu khí. Động thái này không phải là một bước phát triển ấn tượng bởi trong Biên bản ghi nhớ (MOU) và hợp tác phát triển dầu khí được ký kết trong chuyển thềm cấp nhà nước của Tập Cận Bình đến Philippines hồi tháng 11/2018, hai bên đã nhất trí thành lập một Ủy ban chung liên chính phủ và ít nhất một nhóm chuyên viên. Giờ đây, điều đã trở nên rõ ràng là thay vì ít nhất một nhóm chuyên viên, chỉ có duy nhất một nhóm chuyên viên được thành lập.

Mặc dù đây chủ yếu là một bước đi nhỏ, nhưng nó cũng có ý nghĩa nào đó xét tại những tầng hai nước đã đi ra. Trước biệt, vào tháng 5/2018, Duterte đã ban hành Sắc lệnh hành pháp số 80 cho phép Công ty thám dò dầu mỏ thuộc Công ty dầu mỏ quốc gia Philippines (PNOC-EC), cánh tay nối dài của Công ty dầu mỏ quốc gia Philippines (PNOC) do nhà nước sở hữu, tham gia các hợp đồng mua công phần/hợp đồng bao thầu, theo đó: (a) các bên thứ ba có thể tham gia các hợp đồng dịch vụ địa chất Chính phủ Philippines giao cho PNOC-EC; và (b) PNOC-EC có thể tham gia các hợp đồng dịch vụ mà Chính phủ Philippines giao cho các bên thứ ba.

Sắc lệnh hành pháp số 80 trên thực tế hủy bỏ Sắc lệnh số 556 do Tổng thống Gloria Arroyo ban hành năm 2006 cấm bất kỳ cơ quan chính phủ nào, kể cả PNOC, tham gia các hợp đồng mua công phần/hợp đồng bao thầu và yêu cầu tất cả các cơ quan chính phủ tuân thủ thực tiễn đầu tư nghiêm ngặt trong việc gây dựng các mối quan hệ đối tác làm ăn với các bên liên quan (kể cả với các công ty Trung Quốc). Bởi vậy, Sắc lệnh hành pháp số 80 giúp PNOC tham gia các hợp đồng dịch vụ với các công ty Trung Quốc và vận chuyển dầu khí ở Biển Đông đang hời. Cụ thể hơn, có quan điểm cho rằng PNOC-EC có thể tiến tới Hợp đồng dịch vụ 57 với CNOOC ở Calamian, nằm ở phía đông Bắc hòn đảo Palawan.

PNOC-EC đã được giao Hợp đồng dịch vụ 57 năm 2005 và một năm sau đó, CNOOC của Trung Quốc và công ty Mitra Energy (hiện đổi tên thành công ty Jadestone Energy) của Singapore đã tham gia hợp đồng này. Việc chính thức hóa sự tham gia của các công ty nước ngoài đòi hỏi phải được Tổng thống Philippines đồng ý nhưng điều này đã không xảy ra do Sắc lệnh hành pháp số 556 có hiệu lực vào năm 2006. Sau khi Sắc lệnh hành pháp số 80 được ban hành, Hợp đồng dịch vụ 57, mở rộng ra một khu vực rộng 7.200 km², có thể lại bao gồm một loạt đối tác ban đầu. Khu vực này nằm trong EEZ của Philippines và bên ngoài “đường 9 đôn” của Trung Quốc. Hiện tại, phía Trung Quốc đang nhắc nhở chính quyền chia sẻ lợi ích như quy định theo điều 60-40 có lợi cho Philippines. Tuy nhiên, những chỉ tiết nhỏ nhà nước Philippines sẽ kiểm soát và giám sát như thế nào để với việc thăm dò, khai thác và sử dụng các nguồn tài nguyên thiên nhiên trong một khu vực hoàn toàn thuộc quyền tài phán của họ vận chuyển được đưa ra. Một số nhà quan sát cho rằng nếu có thể đạt được một thỏa thuận, thì thỏa thuận đó sẽ xây dựng lòng tin giữa Trung Quốc và Philippines để hai bên có thể làm việc cùng nhau trên các lĩnh vực như hợp tác kinh doanh.

Một khu vực có thể thăm dò dầu khí nữa là Hợp đồng dịch vụ 72, rộng 8.800 km², nằm ở phía Tây đảo Palawan. Chính phủ hai nước sẽ cần ký kết một hiệp định hay hiệp ước trước khi tiến tới giai đoạn tiếp theo là giao hợp đồng dịch vụ theo hướng có lợi cho các công ty được chấp thuận thuộc các bên tham gia hợp đồng. Tuy nhiên,

việc đột đột mất thà thu n s mất th i gian dài khi mà c hai bên đ u mu n đ m b o r ng vi c s d ng ng n t không làm xói mòn tính pháp lý c a nh ng tuyên b ch quy n c a h. Ngoài ra, ng i ta cho r ng Duterte có th ph i đ i m t v i s ch trích trong n n c l n h n, th m chí là ch ng đ i, v vi c ông c ng tác v i Trung Qu c trong m t khu v c tranh ch p.

K t lu n

B u không khí c a chuy n th m th 5 c a Duterte đ n Trung Qu c đã tr n n u ám sau các hành đ ng nh phái hàng tr m tàu cá đ n đ o Th T và đ m chìm m t tàu cá Philippines g n bãi C Rong trong n a đ u n m 2019. i u này có th lý gi i vi c Duterte quy t đ nh n u ra phán quy t c a Tòa Tr ng tài n m 2016 khi g p T p C n Bình. Phía Trung Qu c d ng nh hi u đ c l p tr ng c a Duterte và h i thúc ông h ng t i các m i quan h theo quan đ i m chi n l c dài h n h n. T p C n Bình c ng đã kêu g i c n có m t b c đ i l n h n trong vi c th m dò d u khí chung. Hai n c đã đ t đ c ti n b nh t đ nh khi công b chính th c thành l p y ban ch đ o chung và nhóm chuyên viên v công tác th m dò d u khí. M c dù đây có th không ph i là m t b c đ i l n, nh ng nó cho th y hai n c đang ti n hành m t cách th n tr ng. V n c n ph i xem hai n c có th đ t đ n m t th a thu n ki u gì.

Lye Liang Fook là chuyên viên nghiên c u cao c p, nhà đ i u ph i Ch ng tr ình Nghiên c u an ninh và chính tr khu v c, nhà đ i u ph i Ch ng tr ình Nghiên c u Vi t Nam Vi n Nghiên c u ô ng Nam Á (ISEAS) - Yusof Ishak Institute. Bài vi t đ c đ ng trên [ISEAS](#).

Nguy n Ph ng Ho ài (gt)